

містобудування, шляхового будівництва та архітектури станційних і пасажирських споруд. Останні є найвиразнішим проявом для громадськості.

3. Віхами розвитку залізниць України можна вважати зміни у технічному, воєнно-політичному, економічному та естетичному аспектах. Це стосується будівництва колій, інших споруд, вокзалів та рухомих одиниць. Загалом зміни проходили еволюційно; в архітектурі вокзалів відбуваються трансформації у результаті воєнних конфліктів і змін ідеології правлячих устроїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балаклавська залізниця [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Балаклавська_залізниця
2. Гранкін П.Е., Лазечко П.В., Сьомочкін І.В., Шрамко Г.І. Львівська залізниця. Історія і сучасність. – Львів: Центр Європи, 1996 – 175 с.
3. Kubinszki, Mihály. Bahnhöfe in Alt-Österreich. Verlag Slezak KEG. Wien. 2009. 128 S.
4. Батырев В.М. Вокзалы. – М.: Стройиздат, 1988. – 216 с.: ил.
5. Kubinszki, Mihály. Bahnhöfe in Österreich. Architektur und Geschichte. Verlag Josef Otto Slezak. Wien. 1988. 272 S.

Ігор Старенький

Євгеній Левінзон

(Кам'янець-Подільський)

АРХЕОЛОГІЧНА РОЗВІДКА 2018 РОКУ В ОКОЛИЦЯХ КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО

Навесні 2018 року проводилися археологічні розвідки в околицях міста Кам'янець-Подільського. У цій публікації присвяtimo увагу виявленим та обстеженим археологічним поселенням в районі передмістя Довжок на землях колишнього хутора Козак (приєднаний до Довжка 1960 р.).

Проведено дослідження багат шарового поселення Довжок I (уроч. Лиса гора), де вдалося зібрати матеріали трипільської культури, раннього залізного віку та черняхівської культури. Поселення було відкрито у 1960-х рр. археологічною експедицією Кам'янець-Подільського пединституту ім. В. Затонського (сьогодні К-ПНУ ім. І. Огієнка), проте тоді тут було виявлено лише старожитності черняхівської культури [2, с. 47].

Розташована ця пам'ятка справа від траси Р24 Кам'янець-Подільський–Татарів на лівому березі безіменного струмка в районі навчально-практичного центру коледжу ПДАТУ та ставу. Водночас, варто зазначити, що виходи матеріалів трипільської культури зафіксовано більш виразно і на правому березі струмка. На нашу думку, трипільське поселення розташовувалося на двох берегах струмка, а не являлося двома окремими поселеннями.

Знайдені фрагменти керамічних виробів трипільської культури (рис. 1.13-14) не дають змоги точно визначити етап, однак, на нашу думку, попередньо, їх можна віднести до кінця середнього трипілля (ВІІ) чи початку пізнього (СІ). Черняхівська культура теж представлена нечисленними сильно фрагментованими керамічними виробами (рис. 1.12). Найбільш інформативною виявилася добірка матеріалу раннього залізного віку (рис. 1.3-4, 6-11). Знахідки представляють фрагменти банковидних та тюльпановидних горщиків, мисок, накривок. Керамічний матеріал світло-коричневого та сірого кольорів, однак трапляються фрагменти і чорнолощеного посуду. Пропал переважно нерівномірний, черепок двоколірний. У тісті значна домішка піску, шамоту та жорстви у вигляді вкраплень кварциту розміром до 3 мм. Серед мисок виділяються екземпляри із загнутими всередину вінцями (рис. 1.7-8). Більшість з них з нерівномірним пропалом – на зламі в центрі черепок чорний, внутрішня та зовнішня поверхні світло-коричневого чи теракотового кольору. Один фрагмент чорного кольору з підлощеною поверхнею. Аналогічні форми мисок походять з курганів №№3-6 у Луці-Врублівецькій [14, с. 104, рис. 1.7, с. 105, рис. 2.8, с. 106, рис. 3.8, с. 107, рис. 4.6, 7], з поселень Непортове [5, с. 18, рис. 5.7, 8, с. 30, рис. 13.4, с. 102, рис. 61.6-7, 21-24, с. 111, рис. 66.2-3, 5, с. 167, рис. 102.9-13, 16, 22], Дністрівка-Лука [12, с.50, рис. 7.3, 7, 9, 10; 10, с. 16, рис. 7.11], Нагоряни-Підмет [15, с. 103, табл. I.10, 12], Баговиці [13, с. 56, рис. 8.20-21; 1, с. 156, рис. 10-15] та ін. Один фрагмент миски зі зрізаним вінцем (рис. 1.10), аналоги яким знаходимо на поселенні Непортове [5, с. 67, рис. 35.7-8, с. 102, рис. 61.18-19, с. 106, рис. 63.20], Рестеве [3, с. 69, рис. 3.21] та ін. Ще один вінець теж зрізаний, проте має помітний виступ назовні (рис. 1.9), аналогічні вироби знайдені на поселенні Непортове [5, с. 18, рис. 5.6, с. 19, рис. 6.9,

с. 102, рис. 61.20, с. 111, рис. 66.17]. Досить цікавим є фрагмент миски сірого кольору із заокругленим злегка потовщеним вінцем, під яким з внутрішнього боку зроблені неповні проколи, за рахунок чого із зовнішнього боку утворилися невеликі опуклості (рис. 1.11).

Горщики орнаментовані по тулубу наліпним, розчленованим пальцевими защипами валиком (рис. 1.3-4), аналоги яким знайдено в передмісті Кам'янця-Подільського Зіньківці [7, с. 63, рис. 6.1], поселеннях Теремці II [7, с. 61, рис. 6-7, с. 62, рис. 6-7], Рудківці [7, с. 64, рис. 10.12-16], Баговиця [13, с. 56, рис. 8.1, 3] та ін. В одному випадку на чорнолощеній посудині маємо гладкий нерозчленований валик, аналоги таким знаходимо в посуді з кургану №4 у Луці-Врублівецькій [14, с. 104, рис. 1.2], г. Юрковиці в Києві [8, с. 246, рис. 2.2], Залевків [9, с. 50, табл. 1.6], Михалків I [3, с. 70, рис. 4.9], Березовський хутір [3, с. 50, рис. 4.28].

За цими ознаками знайдену кераміку раннього залізного віку відносимо до пізнього етапу чорноліської культури. Водночас поодинокі фрагменти можуть відноситися до доби пізньої бронзи, а саме пізньобілогрудівсько-ранньочорноліського типу (рис. 1.5), однак для підтвердження такої думки необхідні додаткові розвідки та шурфування.

Багат шарове поселення Довжок II (уроч. Долина лісу) розташоване на північний-захід від с. Довжок також на землях колишнього хутора Козак, на правому березі безіменного струмка. До поселення з півночі прилягає став, з півдня і південного-сходу поселення оточує ліс, з північного-сходу невелика просіка та яр, утворений струмком. На східній стороні поля знаходиться 1 стовп ЛЕП. Територія поселення досить яскраво вирізняється підвищеністю, на фоні оточуючих поле западин.

Давньоруські нашарування вперше були виявлені тут О. М. Приходнюком під час розвідок 1968–1969 рр., фрагменти відповідної кераміки ним було зібрано на площі 70×40 м [10, с. 100; 2, с. 47].

За розпорядженням Хмельницької ОДА № 194/99-р від 18.05.1999 р. поселення включено до реєстру пам'яток археології як щойно виявлений об'єкт археології під № 581 (поселення XI–XIII ст.) [4, с. 294].

У квітні 2018 р. поселення двічі було обстежено Є. Ю. Левінзоном, в результаті чого виявлено, що по всій площі поселення трапляється також матеріал трипільської культури (виходи зосереджені ближче до країв поля та менше в центрі) та XVIII–XIX ст. (найбільше у центральній та східній частині поля). Давньоруська кераміка XII–XIII ст. концентрується найбільше на центральній підвищеній частині поля. Давньоруський матеріал сильно фрагментований, проте серед знахідок трапився фрагмент вінця (рис. 1.1), який аналогічний до типу VIII кераміки з Новогрудка за класифікацією М. В. Малєвської, яка датується II половиною XII – I половиною XIII ст. [6, с. 41, рис. 15].

Матеріали трипільської культури, на жаль, є занадто фрагментованими для визначення точної етапної приналежності. Цікавою знахідкою, що має стосунок до доби енеоліту є фрагмент невеликої сокирки з кварциту, із зашліфованим лезом (рис. 1.2).

Кераміка і скляні вироби XVIII–XIX ст. (рис. 1.15) та відповідні залишки будматеріалів є, ймовірно, залишками житлової забудови хутора Козак, який частково розташований був і в цій місцевості поблизу лісу.

Підсумовуючи вище сказане, зазначимо, що в ході розвідки було обстежено як вже відомі раніше поселення (черняхівське в уроч. Лиса гора, давньоруське в уроч. Долина лісу), так і виявлено нові (трипільське і раннього залізного віку в уроч. Лиса гора, трипільське і пізньомодерне в уроч. Долина лісу). Нові дані суттєво доповнюють археологічну карту околиць Кам'янця-Подільського та Середнього Подністров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болтанюк П. А., Старенький І. О. Поселення чорноліської та трипільської культури в селі Баговиця Кам'янець-Подільського району // Матер. всеукр. наук.-краєзн. конф. «Хмельниччина в контексті історії України». – Хмельницький, 2012. – С. 150–157.
2. Винокур І. С. Довідник з археології України. Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області. / І. С. Винокур, А. Ф. Гуцал, С. І. Пеняк, Б. О. Тимощук та ін. – Київ: Наукова думка, 1984. – С. 22–108.
3. Гуцал А. Ф. Нові пам'ятки раннього залізного віку в Середньому Подністров'ї (розвідки 1968–1969 рр.) // археологія. – 1979. – Вип. 31. – С. 154–157.

4. Захар'єв В., Шпаковський С. Проблемні питання пам'яткоохоронної роботи на пам'ятках та об'єктах археології міста Кам'янець-Подільський // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного музею-заповідника – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2017. – Т. I. – С. 290–294.
5. Крушельницька Л. І. Чорноліська культура Середнього Подністров'я (за матеріалами непоротівської групи пам'яток). – Львів, 1998. – 224 с.
6. Малевская М. В. Керамика западнорусских городов X-XIII вв. – СПб: «Нестор-История», 2005. – 160 с.
7. Могилев О. Д., Нечитайло П. О. Археологічні розвідки на поселеннях раннього залізного віку в Середньому Подністров'ї // Археологія & Фортифікація України зб. Матер. IV міжнар. наук.-практ. конф. – Кам'янець-Подільський ПП Буйницький О. А., 2016. – С. 55–66.
8. Пефтіць Д. Матеріали доби бронзи та раннього залізного віку з розкопок на г. Юрковиці // Науковий вісник Національного музею історії України. – 2017. – Вип. 1. – С. 244–249.
9. Покровська С. Ф. Поселення VIII–VI ст. до н. е. на Тясміні // Археологія. – 1952. – Вип. VII. – С. 43–65.
10. Приходнюк О. М. Давньоруські пам'ятки Середнього Подністров'я (розвідки 1968-1969 рр.) // Археологія. – 1977. – № 22. – С. 99–106.
11. Смирнова Г. И., Кашуба М. Т. О двух локальных группах культуры позднего чернолесья на Среднем Днестре // Археологический сборник Государственного Эрмитажа. – 1988. – Вып. 29. – С. 18–28.
12. Смирнова Г. И. О формировании позднечернолесской культуры на Среднем Днестре // Археологический сборник Государственного Эрмитажа. – 1984. – Вып. 26. – С. 40–60.
13. Старенький І. О., Левінзон Є. Ю. Звіт про археологічні розвідки в околиці села Баговиця та Бакотському археологічному мікрорегіоні Кам'янець-Подільського району Хмельницької області у 2017 році. – Кам'янець-Подільський, 2018. – 107 с. // Архів Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника.
14. Шовкопляс І. Г., Максимов Є. В. Дослідження курганного передскіфського могильника на Середньому Дністрі // Археологія. – 1952. – Вип. 7. – С. 89–109.
15. Шовкопляс І. Г. Поселення ранньоскіфського часу на Середньому Дністрі // Археологія. – 1954. – Вип. IX. – С. 98–105.

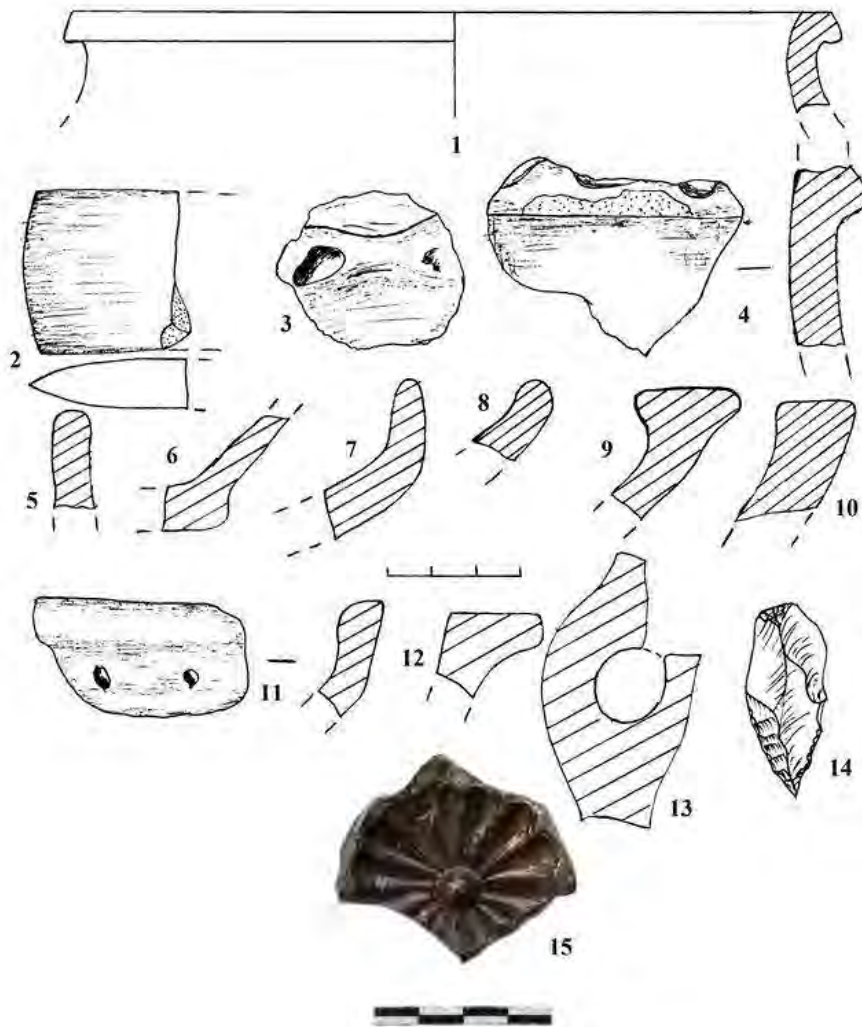

Рис. 1. Матеріали розвідки поблизу с. Довжок

*Іван Стасюк,
(Львів)*

РЕЄСТР ПАМ'ЯТОК МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Важливим надбанням минувшини, що успадковується від покоління до покоління, є культурна спадщина. Її збереження та використання у житті як сучасного суспільства, так і з огляду майбутнього розвитку залишається одним з пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Саме тому відносно недавно був створений державний реєстр